

Shodiyev Bekzod

dotsent, PhD

Xolmirzaev Toir

assistent

Iqtisodiyot va pedagogika universiteti

O'zbekiston

QORAKO'LCHILIK TARMOG'INING BARQAROR RIVOJLANISHI

Annotasiya. Maqolada qorako'lchilik tarmog'ining barqaror rivojlanishi masalasi bayon etilgan. Qorako'lchilik mahsulotlarini tayyorlash, qayta ishlash va sotish tizimida qo'shilgan qiymat zanjiri dinamikasi bo'yicha innovasion fikrlar bildirilgan.

Kalit so'zlar: yaylov, chorvachilik, qorako'lchilik, mutaxassis, naslchilik, degradatsiya, modernizatsiya, samaradorlik

Шодиев Бекзод

доцент, PhD

Холмирзаев Тоир

ассистент

Университет экономики и педагогики

Узбекистан

УСТОЙЧИВОЕ РАЗВИТИЕ КАРАКУЛЕВОДЧЕСКОЙ ОТРАСЛИ

Аннотация. В статье рассматриваются основные аспекты устойчивого развития каракулеводческой отрасли, включая экологические, экономические и социальные факторы. Особое внимание уделено вопросам рационального использования природных ресурсов, улучшения генетического потенциала каракульских пород и повышения конкурентоспособности отрасли на мировом рынке. Представлены рекомендации по внедрению инновационных технологий и механизмов государственной поддержки.

Ключевые слова: каракулеводство, устойчивое развитие, природные ресурсы, инновации, конкурентоспособность, экономика.

Shodiev Bekzod

Associate Professor, PhD

Kholmiraev Toir

Assistant

University of Economics and Pedagogy

Uzbekistan

SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE KARAKUL BREEDING INDUSTRY

Abstract. *The article examines key aspects of sustainable development in the karakul breeding industry, including environmental, economic, and social factors. Special attention is given to the rational use of natural resources, the improvement of the genetic potential of karakul breeds, and the enhancement of the industry's competitiveness in the global market. Recommendations are provided on implementing innovative technologies and government support mechanisms.*

Keywords: *karakul breeding, sustainable development, natural resources, innovations, competitiveness, economy.*

Kirish. Qorako‘lchilik tarmog‘i o‘zining tarixiy va iqtisodiy ahamiyati bilan O‘zbekistonda va Markaziy Osiyoning boshqa hududlarida alohida o‘rin egallaydi. Qorako‘l qo‘ylari mahsulotlari, jumladan, teri, go‘sh va jun, nafaqat mahalliy ehtiyojlarni qondiradi, balki xalqaro bozorlarda ham yuqori talabga ega. Shu bilan birga, ushbu soha ko‘plab iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy muammolar bilan bog‘liq. Bu muammolar tarmoqning rivojlanishini sekinlashtiradi va uning barqarorligini xavf ostiga qo‘yadi.

Barqaror rivojlanish tushunchasi nafaqat iqtisodiy samaradorlikni oshirishni, balki tabiiy resurslardan oqilona foydalanishni, ekologik muvozanatni saqlashni va jamiyatning manfaatlarini hisobga olishni nazarda tutadi. Qorako‘lchilik

tarmog'ining barqaror rivojlanishini ta'minlash, nafaqat iqtisodiy foyda olishni, balki sohaning uzoq muddatli istiqbolini yaratishni ham talab qiladi.

Qorako'chilik tarmog'idagi mavjud muammolarni tahlil qilish, ularni bartaraf etish yo'llarini aniqlash va barqaror rivojlanish strategiyalarini taklif qilish dolzarb vazifa hisoblanadi. Bunda iqtisodiy samaradorlikni oshirish, ekologik xavfsizlikni ta'minlash va ijtimoiy muvozanatni saqlash muhim ahamiyatga ega.

Qorako'chilik tarmog'i turli iqtisodiy, ekologik, va ijtimoiy muammolarga duch kelishi mumkin. Quyida asosiy muammolarni ko'rib chiqamiz:

1. Iqtisodiy muammolar:

- Bozor narxlarining barqarorsizligi: Qorako'l terisi va go'shti narxi xalqaro bozorlarda o'zgaruvchan bo'lib, bu ishlab chiqaruvchilarning daromadiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

- Moliyaviy resurslarning yetishmasligi: Mayda fermerlar va qorako'chilik bilan shug'ullanuvchi xo'jaliklarda ishlab chiqarishni kengaytirish yoki modernizatsiya qilish uchun mablag' yetishmasligi.

- Texnologiyalarni qo'llashda orqada qolish: Qorako'chilikda zamonaviy texnologiyalardan yetarlicha foydalanilmasligi samaradorlikni pasaytiradi.

2. Ekologik muammolar:

- Cho'llanish va o'tloq yerlarning degradatsiyasi: Qorako'l qo'ylari asosan cho'l va yarim cho'l hududlarda boqiladi. Haddan tashqari o'tlatish natijasida o'tloq yerlari degradatsiyaga uchraydi.

- Iqlim o'zgarishi: Iqlim o'zgarishi suv va oziq-ovqat resurslarini cheklaydi, bu esa qorako'l qo'ylarini boqish imkoniyatlariga ta'sir qiladi.

3. Ijtimoiy va kadrlar masalalari:

- Malakali ishchi kuchi yetishmasligi: Qorako'chilikni rivojlantirish uchun malakali mutaxassislar va yangi avlodning ushbu sohaga qiziqishi past.

- Yoshlarning sohani tark etishi: Yosh fermerlar ko'pincha bu sohada ishlashni qiyin va kam daromadli deb bilib, boshqa sohalarga o'tmoqda.

4. Tashkiliy muammolar:

- Kooperatsiyaning sust rivojlanishi: Fermer xo'jaliklari o'rtasida kooperatsiya va hamkorlik yetarli darajada rivojlanmagani ularga bozorda raqobatlashishni qiyinlashtiradi.

- Eksport va marketingdagi muammolar: Mahalliy qorako'l mahsulotlarini xalqaro bozorlarda sotish va brend qilish bo'yicha strategiyalar sust.

5. Sog'liqni saqlash va veterinariya xizmatlari:

- Veterinariya xizmatlarining yetarli emasligi: Qo'ylarning sog'ligini nazorat qilish va kasalliklarning oldini olishda muammolar mavjud.

- Sifatli ozuqa va suv ta'minoti: Yuqori sifatli ozuqa va suv resurslarining cheklanganligi qorako'l qo'ylari mahsuldorligiga salbiy ta'sir qiladi.

Muammolarni hal qilish bo'yicha tavsiyalar:

- Modernizatsiya va texnologiyalarni joriy qilish: Zamonaviy texnologiyalarni qo'llash orqali mahsulot sifati va samaradorligini oshirish.

- Davlat ko'magini kuchaytirish: Subsidiyalar, grantlar va qulay kreditlar orqali fermerlarni qo'llab-quvvatlash.

- Tajriba almashish: Fermerlar va mutaxassislar o'rtasida tajriba almashinuvini rag'batlantirish va malaka oshirish dasturlarini yo'lga qo'yish.

- Yaylovlarni boshqarish: Yaylovlarning degradatsiyasini oldini olish uchun cho'l hududlarida resurslarni to'g'ri boshqarish.

- Marketing va eksportni rivojlantirish: Mahsulotlarni xalqaro bozorda targ'ib qilish.

Bu choralar qorako'lchilik tarmog'ini yanada barqaror va samarali qilishga yordam beradi.

Qorako'lchilik tarmog'ini istiqbolda yanada barqaror rivojlantirish uchun quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish zarur:

1. Yaylovlarni barqaror boshqarish

- Yaylovlarni qayta tiklash: Degradatsiyaga uchragan yaylovlarni meliorativ tadbirlar orqali tiklash, ularni barqaror boshqarish uchun zamonaviy agrotexnik usullarni joriy etish.

- Bozordagi yaylov yuklamasini kamaytirish: Hayvonlar sonini yaylov resurslariga moslashtirish, ozuqa bazasini boyitish orqali yaylovlar ustida ortiqcha yuklanishni oldini olish.

- Suv ta'minotini yaxshilash: Yaylovlar uchun suv resurslarini tejoychi texnologiyalarni joriy qilish va cho'l hududlarida suv saqlash inshootlarini qurish.

2. Naslchilik ishlarini rivojlantirish

- Naslchilik markazlarini tashkil etish: Yuqori sifatli qorako'l zotlarini ko'paytirish uchun maxsus seleksiya markazlarini rivojlantirish.

- Genetik tadqiqotlarni qo'llab-quvvatlash: Ilmiy-tadqiqot institutlarini jalb qilib, qorako'l zotlarini sog'lomlashtirish va sifatli genofondni saqlashga qaratilgan dasturlarni ishlab chiqish.

- Innovatsion texnologiyalarni qo'llash: Genetik muhandislik va sun'iy urug'lantirish texnologiyalarini keng joriy qilish.

3. Zamonaviy texnologiyalarni tadbiq etish

- Qayta ishlash sanoatini rivojlantirish: Qorako'l terilarini zamonaviy usullar bilan qayta ishlash, mahsulot sifatini oshirish va xalqaro standartlarga moslash.

- Mahsulotlarni diversifikatsiya qilish: Qorako'l terisidan nafaqat kiyim-kechak, balki boshqa mahsulotlar ishlab chiqarish, qo'shimcha qiymat zanjirini yaratish.

- Raqamli texnologiyalarni joriy qilish: Yaylov monitoringi va naslchilik jarayonlarini raqamli boshqaruv tizimlari orqali samaradorligini oshirish.

4. Moliyaviy yordam va investitsiyalarni jalb qilish

- Subsidiyalar va grantlar ajratish: Davlat tomonidan qorako'lchilik bilan shug'ullanuvchilarga moliyaviy yordam ko'rsatish dasturlarini ishlab chiqish.

- Xususiy sektorni jalb qilish: Xorijiy va mahalliy investorlar bilan hamkorlikni rivojlantirish, klaster tizimlarini yaratish.

- Sug'urta tizimini rivojlantirish: Hayvonlar va mahsulotlarni sug'urtalash tizimini yo'lga qo'yish orqali ishlab chiqaruvchilarni turli tavakkallardan himoya qilish.

5. Bozor infratuzilmasini takomillashtirish

- Eksportni kengaytirish: Qorako‘l mahsulotlari uchun yangi xalqaro bozorlarni topish, ularni eksport jarayoniga moslashtirish.

- Marketing va brendlash: Qorako‘l mahsulotlarini global bozorda taniqli brend sifatida targ‘ib qilish uchun marketing kampaniyalarini tashkil qilish.

- Savdo zanjirlarini optimallashtirish: Ishlab chiqaruvchilar va iste‘molchilar o‘rtasidagi vositachilarni qisqartirish orqali foyda ulushini oshirish.

6. Kadrlar tayyorlash va ilmiy izlanishlarni qo‘llab-quvvatlash

- Mutaxassislar tayyorlash: Qorako‘lchilik sohasi uchun maxsus o‘quv dasturlari va markazlarini tashkil qilish, kadrlarni xalqaro darajada o‘qitish.

- Ilmiy izlanishlarni kengaytirish: Yaylovlarning ekologik holati, qorako‘l terilarining sifatini oshirish bo‘yicha ilmiy izlanishlarni moliyalashtirish va amaliyotga joriy etish.

- Xalqaro hamkorlikni rivojlantirish: Ilmiy va texnologik tajribalarni o‘rganish uchun xorijiy institutlar bilan hamkorlik qilish.

7. Ekologik muvozanatni saqlash

- Barqaror qishloq xo‘jaligi amaliyotlarini qo‘llash: Qorako‘lchilikni ekologik muvozanatni buzmasdan rivojlantirishga yo‘naltirilgan texnologiyalarni keng joriy etish.

- Iqlim o‘zgarishiga moslashish strategiyasi: Cho‘l hududlarida harorat va qurg‘oqchilik sharoitlariga moslashgan qorako‘l zotlarini ko‘paytirish.

8. Qishloq hududlarining iqtisodiy rivojlanishi

- Ish o‘rinlari yaratish: Qishloq aholisining bandligini oshirish maqsadida qorako‘l mahsulotlarini ishlab chiqarish va qayta ishlash sanoatida yangi ish o‘rinlarini tashkil qilish.

- Kooperatsiyalarni rivojlantirish: Mayda fermer xo‘jaliklarini yagona tizimga birlashtirish orqali ularning raqobatbardoshligini oshirish.

Bu chora-tadbirlar qorako'lichilikning iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy jihatdan barqaror rivojlanishiga hissa qo'shadi hamda milliy iqtisodiyotdagi ahamiyatini yanada oshiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Шодиев Б. Т., Абдиева Д. К. УВЕЛИЧЕНИЕ ОБЪЕМОВ ПРОИЗВОДСТВА ПРОДУКЦИИ КАРАКУЛЕВОДСТВА // Экономика и социум. 2023. №12 (115)-1. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/uvelichenie-obemov-proizvodstva-produktsii-karakulevodstva> (дата обращения: 10.12.2024).
2. Musagaliev, A. J., & Shodiev, B. T. (2022). Methodological Issues of Location and Effective Use of Wells in Pastures in Uzbekistan. Partners Universal International Research Journal, 7 (1), 1-5.
3. Toir Ruzimurodovich Kholmiraev, & Shomurod Yakubovich Yusupov. (2024). FINANCIAL RELATIONS OF ECONOMIC ENTITIES IN THE FINANCIAL MANAGEMENT SYSTEM OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN. Web of Discoveries: Journal of Analysis and Inventions, 2(2), 22–28. Retrieved from <https://webofjournals.com/index.php/3/article/view/767>
4. Samiyeva G. T., Yuldashev S. E. Ways to Effectively Organize Employment of the Population in Ensuring Social and Economic Security of the Region. – 2023.
5. Самиева Г. Т. РАЗВИТИЕ СОЦИАЛЬНОЙ ИНФРАСТРУКТУРЫ СЛУЖИТ ПОВЫШЕНИЮ БЛАГОСОСТОЯНИЯ НАСЕЛЕНИЯ // Экономика и социум. – 2024. – №. 5-1 (120). – С. 1597-1600.
6. Самиева Г. Т. Анализ Бытового Обслуживания В Республике Узбекистан // Miasto Przyszłości. – 2024. – Т. 51. – С. 167-171.
7. Самиева Г. Т. ПРИНЦИПЫ СОЦИАЛЬНОЙ ЗАЩИТЫ НАСЕЛЕНИЯ // Экономика и социум. – 2023. – №. 12 (115)-1. – С. 1391-1394.
8. Ochilova N. A. Farming Management and their Economic Efficiency // Innovation in the Modern Education System. – 2023. – Т. 3. – №. 28. – С. 177-184.

9. Ochilova N. A. Economic performance of dehkan farms in kashkadarya region //GWALIOR MANAGEMENT ACADEMY. – 2022. – Т. 117.
10. Akramovna O. N. SCIENTIFIC ON INCREASING THE EFFICIENCY OF CROP PRODUCTION ON FARMS AND PEOPLE'S HOMESTEADS RECOMMENDATION ANALYSIS //" ONLINE-CONFERENCES" PLATFORM. – 2022. – С. 300-303.
11. Khamraeva S., Ochilova N. Assessment of innovative potential of farmers and homestead land owners //E3S Web of Conferences. – EDP Sciences, 2024. – Т. 480. – С. 03003.
12. Ochilova N. A. Use of the Advanced Experience of Foreign Countries in the Development of Peasant and Homestead Farms //International Journal of Formal Education. – 2023. – Т. 2. – №. 11. – С. 267-274.
13. Ochilova N. A. et al. Improving the Use of Agricultural Land in Kashkadarya Region //International Journal on Economics, Finance and Sustainable Development. – 2022. – Т. 4. – №. 3. – С. 49-54.